

Raad van de
Europese Unie

Brussel, 11 februari 2026
(OR. en)

12655/25

Interinstitutionele dossiers:
2025/0162 (NLE)
2025/0163 (NLE)

AELE 82
CH 44
MI 634

WETGEVINGSBESLUITEN EN ANDERE INSTRUMENTEN

Betreft: Protocol inzake staatssteun bij de Overeenkomst tussen de Europese
Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake luchtvervoer

PROTOCOL INZAKE STAATSSTEUN
BIJ DE OVEREENKOMST
TUSSEN DE EUROPESE GEMEENSCHAP
EN DE ZWITSERSE BONDSSTAAT
INZAKE LUCHTVERVOER

DE EUROPESE UNIE, hierna de “Unie” genoemd,

en

DE ZWITSERSE BONDSSTAAT, hierna “Zwitserland” genoemd,

hierna de “overeenkomstsluitende partijen” genoemd,

GERICHT op het versterken en verdiepen van de deelname van Zwitserland en zijn ondernemingen aan de interne markt van de Unie, waaraan Zwitserland deelneemt op basis van de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake luchtvervoer, gedaan te Luxemburg op 21 juni 1999 (hierna de “overeenkomst” genoemd);

ERKENNENDE dat de goede werking en homogeniteit op de gebieden van de interne markt waaraan Zwitserland deelneemt, gelijke concurrentievoorwaarden tussen Zwitserse ondernemingen en ondernemingen in de Unie vereist op basis van materiële en procedurele regels die gelijkwaardig zijn aan die welke op de interne markt van toepassing zijn op het gebied van staatssteun;

OPNIEUW BEVESTIGEND de autonomie van de overeenkomstsluitende partijen en de rollen en bevoegdheden van hun instellingen en, wat Zwitserland betreft, de eerbiediging van de beginselen die voortvloeien uit zijn grondwettelijke orde, met inbegrip van directe democratie, de scheiding der machten en het federalisme,

ZIJN ALS VOLGT OVEREENGEKOMEN:

ARTIKEL 1

Doelstellingen

De doelstellingen van dit protocol zijn te zorgen voor gelijke concurrentievoorwaarden voor ondernemingen in de Unie en Zwitserland op de onder de overeenkomst vallende gebieden van de interne markt en de goede werking van de interne markt te waarborgen door materiële en procedurele regels inzake staatssteun vast te stellen.

ARTIKEL 2

Verhouding tot de overeenkomst

1. Het protocol en de bijlagen daarbij vormen een integrerend onderdeel van de overeenkomst. Zij wijzigen noch de werkingssfeer noch de doelstellingen van de overeenkomst.
2. De artikelen 13 en 14 van de overeenkomst worden ingetrokken.
3. Artikel 12, lid 2, van deze overeenkomst geldt niet voor de toepassing van dit protocol.

ARTIKEL 3

Steunmaatregelen van de staten

1. Behoudens de afwijkingen waarin de overeenkomst voorziet, zijn steunmaatregelen van Zwitserland of een lidstaat van de Unie of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de goede werking van de interne markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen binnen het toepassingsgebied van de overeenkomst ongunstig beïnvloedt.
2. Met de goede werking van de interne markt zijn verenigbaar:
  - a) steunmaatregelen van sociale aard aan individuele verbruikers op voorwaarde dat deze toegepast worden zonder onderscheid naar de oorsprong van de desbetreffende producten;
  - b) steunmaatregelen tot herstel van schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen;
  - c) de in bijlage I, afdeling A, bepaalde maatregelen.
3. Als verenigbaar met de goede werking van de interne markt kunnen worden beschouwd:
  - a) steunmaatregelen ter bevordering van de economische ontwikkeling van streken waarin de levensstandaard abnormaal laag is of waar een ernstig gebrek aan werkgelegenheid heerst;
  - b) steunmaatregelen om de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang of van gemeenschappelijk belang voor de overeenkomstsluitende partijen te bevorderen of een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat van de Unie of Zwitserland op te heffen;

- c) steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat de belangen van de overeenkomstsluitende partijen worden geschaad;
- d) steunmaatregelen om de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed te bevorderen, wanneer door deze steunmaatregelen de voorwaarden inzake het handelsverkeer en de mededingingsvoorwaarden niet zodanig worden veranderd dat de belangen van de overeenkomstsluitende partijen worden geschaad;
- e) de in bijlage I, afdeling B, bepaalde categorieën steun.

4. Steunmaatregelen overeenkomstig bijlage I, afdeling C worden geacht verenigbaar te zijn met de goede werking van de interne markt en zijn vrijgesteld van de kennisgevingsverplichting van artikel 4 van dit protocol.

5. Steun aan ondernemingen die belast zijn met het beheer van diensten van algemeen economisch belang of die het karakter dragen van een fiscaal monopolie, valt onder dit protocol, voor zover de toepassing van dit protocol de vervulling, in feite of in rechte, van de hun toevertrouwde bijzondere taken niet verhindert. De ontwikkeling van het handelsverkeer mag niet worden beïnvloed in een mate die strijdig is met de belangen van de overeenkomstsluitende partijen.

6. Dit protocol is niet van toepassing op steun waarbij het bedrag dat aan één onderneming wordt toegekend voor activiteiten die binnen het toepassingsgebied van de overeenkomst vallen, de-minimissteun vormt zoals bepaald in bijlage I, afdeling D.

7. Het Gemengd Comité kan besluiten de bijlage I, afdelingen A en B, te actualiseren door maatregelen vast te stellen die verenigbaar zijn met de goede werking van de interne markt of categorieën steun die als verenigbaar met de goede werking van de interne markt kunnen worden beschouwd.

ARTIKEL 4

Toezicht

1. Voor de toepassing van artikel 1 houdt de Unie, overeenkomstig de verdeling van bevoegdheden tussen de Unie en haar lidstaten, en Zwitserland, overeenkomstig zijn grondwettelijke volgorde van bevoegdheden, toezicht op de toepassing van de staatssteunregels op hun respectieve grondgebied overeenkomstig dit protocol.
2. Met het oog op de uitvoering van dit protocol handhaaft de Unie een systeem voor toezicht op staatssteun overeenkomstig de artikelen 93, 106, 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, zoals aangevuld door rechtshandelingen van de Unie op het gebied van staatssteun en rechtshandelingen van de Unie betreffende staatssteun in de in bijlage II, afdeling A, punt 1, van dit protocol vermelde luchtvaartsector.
3. Met het oog op de uitvoering van dit protocol zorgt Zwitserland binnen vijf jaar na de inwerkingtreding van dit protocol voor de instelling en instandhouding van een systeem voor toezicht op staatssteun waarmee te allen tijde een niveau van toezicht en handhaving wordt gewaarborgd dat gelijkwaardig is aan het niveau dat in de Unie wordt toegepast, zoals bepaald in lid 2, met inbegrip van:
  - a) een onafhankelijke toezichthoudende autoriteit; en
  - b) procedures om ervoor te zorgen dat de toezichthoudende autoriteit nagaat of de steun verenigbaar is met de goede werking van de interne markt, waaronder:
    - i) voorafgaande aanmelding van voorgenomen steun bij de toezichthoudende autoriteit;

- ii) beoordeling door de toezichhoudende autoriteit van aangemelde steun en haar bevoegdheid om niet-aangemelde steun te onderzoeken;
- iii) het voor de bevoegde rechterlijke instantie aanvechten, met opschortende werking vanaf het moment dat de handeling kan worden aangevochten, van steun die de toezichhoudende autoriteit onverenigbaar acht met de goede werking van de interne markt; en
- iv) terugvordering, inclusief rente, van de steun die is toegekend en die onverenigbaar met de goede werking van de interne markt is bevonden.

4. Overeenkomstig de grondwettelijke volgorde van bevoegdheden van Zwitserland is lid 3, punt b), iii) en iv), niet van toepassing op handelingen van de Zwitserse Bondsvergadering of van de Zwitserse Bondsraad.

5. Wanneer de Zwitserse toezichhoudende autoriteit de steun van de Zwitserse Bondsvergadering of van de Zwitserse Bondsraad niet voor een rechterlijke instantie kan aanvechten vanwege haar beperkte bevoegdheden op grond van de Zwitserse grondwettelijke volgorde, betwist zij de toepassing van die steun door andere autoriteiten in alle specifieke gevallen. Indien de rechterlijke instantie vaststelt dat die steun onverenigbaar is met de goede werking van de interne markt, houden de bevoegde Zwitserse rechterlijke en administratieve autoriteiten rekening met die vaststelling wanneer zij beoordelen of die steun moet worden toegepast in de bij hen aanhangige zaak.

ARTIKEL 5

Bestaande steun

1. Artikel 4, lid 3, punt b), is niet van toepassing op bestaande steun, met inbegrip van steunregelingen en individuele steun.
2. Voor de toepassing van dit protocol omvat bestaande steun die is verleend vóór de inwerkingtreding van dit protocol en binnen een periode van vijf jaar volgend daarop.
3. Binnen twaalf maanden na de datum van instelling van het systeem voor toezicht overeenkomstig artikel 4, lid 3, krijgt de toezichthoudende autoriteit een volledig beeld van bestaande steunregelingen die binnen het toepassingsgebied van de overeenkomst vallen en die nog steeds van kracht zijn, en beoordeelt zij deze regelingen op het eerste gezicht aan de hand van de criteria van artikel 3.
4. Alle bestaande steunregelingen in Zwitserland worden op grond van de leden 5, 6 en 7 voortdurend door de toezichthoudende autoriteit getoetst op hun verenigbaarheid met de goede werking van de interne markt.
5. Indien de toezichthoudende autoriteit van oordeel is dat een bestaande steunregeling niet of niet langer verenigbaar is met de goede werking van de interne markt, stelt zij de bevoegde autoriteiten in kennis van de verplichting om aan dit protocol te voldoen. Indien een dergelijke steunregeling wordt gewijzigd of beëindigd, stellen de bevoegde autoriteiten de toezichthoudende autoriteit daarvan in kennis.
6. Indien de toezichthoudende autoriteit de door de bevoegde autoriteiten genomen maatregelen passend acht om de verenigbaarheid van de steunregeling met de goede werking van de interne markt te waarborgen, maakt zij die maatregelen bekend.

7. Niettegenstaande lid 1 van dit artikel maakt de toezichhoudende autoriteit, indien zij van oordeel is dat de steunregeling onverenigbaar blijft met de goede werking van de interne markt, haar beoordeling bekend en betwist zij de toepassing van die steunregeling in alle specifieke gevallen, overeenkomstig artikel 4, lid 3, punt b), iii), en artikel 4, lid 5.

8. Voor de toepassing van dit protocol geldt dat, indien een bestaande steunregeling zodanig wordt gewijzigd dat de verenigbaarheid van de steun met de goede werking van de interne markt wordt beïnvloed, de steun als nieuwe steun wordt beschouwd en derhalve onder artikel 4, lid 3, punt b), valt.

ARTIKEL 6

Transparantie

1. Met betrekking tot de op hun grondgebied verleende steun zorgen de overeenkomstsluitende partijen voor transparantie. Voor de Unie is transparantie gebaseerd op de materiële en procedurele voorschriften die in de Unie van toepassing zijn op staatssteun die binnen het toepassingsgebied van de overeenkomst valt. Voor Zwitserland is transparantie gebaseerd op materiële en procedurele voorschriften die gelijkwaardig zijn aan die welke in de Unie van toepassing zijn op staatssteun die binnen het toepassingsgebied van de overeenkomst valt.

2. Tenzij in dit protocol anders is bepaald, zorgt elke overeenkomstsluitende partij voor haar grondgebied voor de bekendmaking van:

- a) de toegekende steun;
- b) adviezen of besluiten van haar toezichhoudende autoriteiten;

- c) uitspraken van haar bevoegde rechterlijke instanties over de verenigbaarheid van steun met de goede werking van de interne markt; en
- d) richtsnoeren en mededelingen die door haar toezichthoudende autoriteiten worden toegepast.

ARTIKEL 7

Vormen van samenwerking

1. De overeenkomstsluitende partijen werken samen en wisselen informatie uit over staatssteun, met inachtneming van hun respectieve wetgeving en beschikbare middelen.
2. Met het oog op de eenvormige uitvoering, toepassing en uitlegging van de materiële voorschriften inzake staatssteun en van de harmonische ontwikkeling daarvan:
  - a) werken de overeenkomstsluitende partijen samen en plegen zij overleg met betrekking tot de in bijlage II, afdeling B, bedoelde relevante richtsnoeren en mededelingen; en
  - b) treffen de toezichthoudende autoriteiten van de overeenkomstsluitende partijen regelingen voor een regelmatige uitwisseling van informatie, onder meer over de gevolgen voor de toepassing van de voorschriften inzake bestaande steunmaatregelen.

ARTIKEL 8

Overleg

1. Op verzoek van een overeenkomstsluitende partij plegen de overeenkomstsluitende partijen in het Gemengd Comité overleg over aangelegenheden die verband houden met de uitvoering van dit protocol.
2. In geval van ontwikkelingen met betrekking tot gewichtige belangen van een overeenkomstsluitende partij die van invloed kunnen zijn op de werking van dit protocol, komt het Gemengd Comité op verzoek van een overeenkomstsluitende partij binnen 30 dagen na dat verzoek op een voldoende hoog niveau bijeen om de kwestie te bespreken.

ARTIKEL 9

Opneming van rechtshandelingen

1. Niettegenstaande artikel 5 van het Protocol betreffende de instellingen bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake luchtvervoer (hierna het “Protocol betreffende de instellingen” genoemd) zorgen Zwitserland en de Unie er voor de toepassing van artikel 3, leden 4 en 6, en artikel 4, leden 2 en 3, van dit protocol, en ter waarborging van de rechtszekerheid en de homogeniteit van de wetgeving op de gebieden van de interne markt waaraan Zwitserland krachtens de overeenkomst deelneemt, voor dat de rechtshandelingen van de Unie op de gebieden die onder bijlage I, afdelingen C en D, of bijlage II, afdeling A, bij dit protocol vallen, zo spoedig mogelijk na de vaststelling ervan in die bijlagen worden opgenomen.

2. De Unie stelt bij het vaststellen van een rechtshandeling op het onder bijlage I, afdelingen C en D, of bijlage II, afdeling A, vallende gebied Zwitserland daarvan zo spoedig mogelijk via het Gemengd Comité in kennis. Op verzoek van een van de overeenkomstsluitende partijen vindt in het Gemengd Comité een gedachtewisseling over het onderwerp plaats.
3. Het Gemengd Comité handelt overeenkomstig lid 1 van dit artikel door zo spoedig mogelijk een besluit te nemen tot wijziging van bijlage I, afdelingen C en D, of van bijlage II, afdeling A, met inbegrip van de nodige aanpassingen.
4. Met inachtneming van artikel 6 van het protocol betreffende de instellingen treden besluiten van het Gemengd Comité op grond van lid 3 van dit artikel onmiddellijk in werking, maar in geen geval vóór de datum waarop de desbetreffende rechtshandeling van de Unie in de Unie van toepassing wordt.

ARTIKEL 10

Inwerkingtreding

1. Dit protocol wordt bekrachtigd of goedgekeurd door de overeenkomstsluitende partijen overeenkomstig hun eigen procedures. De overeenkomstsluitende partijen stellen elkaar in kennis van de voltooiing van de interne procedures die nodig zijn voor de inwerkingtreding van dit protocol.

2. Dit protocol treedt in werking op de eerste dag van de tweede maand volgende op de datum van de laatste kennisgeving met betrekking tot de onderstaande instrumenten:
- a) Protocol betreffende de instellingen bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en haar lidstaten, enerzijds, en de Zwitserse Bondsstaat, anderzijds, over het vrije verkeer van personen;
  - b) Protocol van wijziging bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en haar lidstaten, enerzijds, en de Zwitserse Bondsstaat, anderzijds, over het vrije verkeer van personen;
  - c) Protocol betreffende de instellingen bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake luchtvervoer;
  - d) Protocol van wijziging bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake luchtvervoer;
  - e) Protocol betreffende de instellingen bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake het goederen- en personenvervoer per spoor en over de weg;
  - f) Protocol van wijziging bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake het goederen- en personenvervoer per spoor en over de weg;
  - g) Protocol inzake staatssteun bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake het goederen- en personenvervoer per spoor en over de weg;

- h) Protocol van wijziging bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de handel in landbouwproducten;
- i) Protocol betreffende de instellingen bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake wederzijdse erkenning van de overeenstemmingsbeoordeling;
- j) Protocol van wijziging bij de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake wederzijdse erkenning van de overeenstemmingsbeoordeling;
- k) Overeenkomst tussen de Europese Unie en de Zwitserse Bondsstaat betreffende de financiële bijdrage van Zwitserland tot het terugbrengen van economische en sociale verschillen in de Europese Unie;
- l) Overeenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, enerzijds, en de Zwitserse Bondsstaat, anderzijds, over de deelname van de Zwitserse Bondsstaat aan programma's van de Unie;
- m) Overeenkomst tussen de Europese Unie en de Zwitserse Bondsstaat betreffende de voorwaarden voor de deelname van de Zwitserse Bondsstaat aan het Agentschap van de Europese Unie voor het ruimtevaartprogramma.

ARTIKEL 11

Wijziging en beëindiging

1. Dit protocol kan op elk moment in onderlinge overeenstemming tussen de overeenkomstsluitende partijen worden gewijzigd.
2. Wanneer de overeenkomst wordt opgezegd overeenkomstig artikel 36, lid 3, van de overeenkomst, houdt dit protocol op van kracht te zijn op de in artikel 36, lid 4, van de overeenkomst bedoelde datum.
3. Wanneer de overeenkomst ophoudt van kracht te zijn, worden de rechten en verplichtingen die natuurlijke personen en ondernemingen reeds vóór de datum van beëindiging van de overeenkomst uit hoofde van de overeenkomst hebben verworven, gehandhaafd. De overeenkomstsluitende partijen treffen in onderling overleg een regeling voor gevallen waarin rechten nog niet volledig zijn verworven.

Dit protocol is opgesteld in tweevoud, in de Bulgaarse, de Deense, de Duitse, de Engelse, de Estse, de Finse, de Franse, de Griekse, de Hongaarse, de Ierse, de Italiaanse, de Kroatische, de Letse, de Litouwse, de Maltese, de Nederlandse, de Poolse, de Portugese, de Roemeense, de Sloveense, de Slowaakse, de Spaanse, de Tsjechische en de Zweedse taal, waarbij alle teksten gelijkelijk authentiek zijn.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, daartoe naar behoren gemachtigd, dit Protocol hebben ondertekend.

Gedaan te ..., op ... in het jaar ...

Voor de Europese Unie

Voor de Zwitserse Bondstaat

UITZONDERINGEN EN TOELICHTING

AFDELING A

MAATREGELEN DIE VERENIGBAAR ZIJN MET DE GOEDE WERKING
VAN DE INTERNE MARKT, ZOALS BEDOELD IN ARTIKEL 3, LID 2, PUNT c)

De volgende maatregelen zijn verenigbaar met de goede werking van de interne markt en vallen niet onder artikel 4, lid 3, punt b):

[...].

AFDELING B

CATEGORIEËN STEUN DIE KUNNEN WORDEN BESCHOUWD ALS VERENIGBAAR
MET DE GOEDE WERKING VAN DE INTERNE MARKT,
ZOALS BEDOELD IN ARTIKEL 3, LID 3, PUNT e)

Als verenigbaar met de goede werking van de interne markt kunnen de volgende categorieën steun worden beschouwd:

[...].

AFDELING C

GROEPSVRIJSTELLINGEN, ZOALS BEDOELD IN ARTIKEL 3, LID 4

Steun wordt geacht verenigbaar te zijn met de goede werking van de interne markt en is vrijgesteld van de aanmeldingsvereisten van artikel 4 indien de steun wordt toegekend overeenkomstig de materiële voorwaarden die zijn vastgesteld in de volgende bepalingen:

- 1) hoofdstukken I en III van Verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB L 187 van 26.6.2014, blz. 1), laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EU) 2023/1315 van de Commissie van 23 juni 2023 (PB L 167 van 30.6.2023, blz. 1);
- 2) artikelen 1 tot en met 6 van Besluit van de Commissie van 20 december 2011 betreffende de toepassing van artikel 106, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op staatssteun in de vorm van compensatie voor de openbare dienst, verleend aan bepaalde met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen (PB L 7 van 11.1.2012, blz. 3).

AFDELING D

DE-MINIMISSTEUN ZOALS BEDOELD IN ARTIKEL 3, LID 6

“De-minimissteun” heeft de betekenis die deze heeft in Verordening (EU) 2023/2831 van de Commissie van 13 december 2023 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun (PB L, 2023/2831, 15.12.2023).

Voor steun die wordt verleend aan met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen heeft “de-minimissteun” de betekenis die deze heeft in Verordening (EU) 2023/2832 van de Commissie van 13 december 2023 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun verleend aan diensten van algemeen economisch belang verrichtende ondernemingen (PB L, 2023/2832, 15.12.2023).

ALGEMENE EN SECTORALE HANDELINGEN
DIE IN DE EUROPESE UNIE VAN TOEPASSING ZIJN,
ZOALS BEDOELD IN ARTIKEL 4, LID 2

AFDELING A

ALGEMENE EN SECTORALE HANDELINGEN

- 1) Voor de toepassing van dit protocol en overeenkomstig artikel 4, lid 2, worden de volgende handelingen door de Unie toegepast:
  - a) Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad van 13 juli 2015 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (PB L 248 van 24.9.2015, blz. 9);
  - b) Verordening (EG) nr. 794/2004 van de Commissie van 21 april 2004 tot uitvoering van Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad (PB L 140 van 30.4.2004, blz. 1), laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EU) 2016/2105 van de Commissie van 1 december 2016 (PB L 327 van 2.12.2016, blz. 19);
  - c) Verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB L 187 van 26.6.2014, blz. 1), laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EU) 2023/1315 van de Commissie van 23 juni 2023 (PB L 167 van 30.6.2023, blz. 1);

- d) Besluit van de Commissie van 20 december 2011 betreffende de toepassing van artikel 106, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op staatssteun in de vorm van compensatie voor de openbare dienst, verleend aan bepaalde met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen (PB L 7 van 11.1.2012, blz. 3);
  - e) Verordening (EU) 2023/2831 van de Commissie van 13 december 2023 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun (PB L, 2023/2831, 15.12.2023);
  - f) Verordening (EU) 2023/2832 van de Commissie van 13 december 2023 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun verleend aan diensten van algemeen economisch belang verrichtende ondernemingen (PB L, 2023/2832, 15.12.2023);
  - g) Verordening (EG) nr. 1008/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 24 september 2008 inzake gemeenschappelijke regels voor de exploitatie van luchtdiensten in de Gemeenschap (PB L 293 van 31.10.2008, blz. 3).
- 2) Voor de toepassing van dit protocol en overeenkomstig artikel 4, lid 3, zorgt Zwitserland voor de instelling en instandhouding van een systeem voor toezicht op staatssteun waarmee te allen tijde een niveau van toezicht en handhaving wordt gewaarborgd dat gelijkwaardig is aan het niveau dat door de Unie wordt toegepast, zoals bepaald in artikel 4, lid 2, en punt 1, van deze afdeling.

AFDELING B

RICHTSNOEREN, MEDEDELINGEN EN BESLUITVORMINGSPRAKTIJK VAN DE EUROPESE COMMISSIE

- 1) Voor de toepassing van dit protocol en overeenkomstig artikel 4, lid 3, houden de Zwitserse toezichthoudende autoriteit en de bevoegde rechterlijke autoriteiten in Zwitserland terdege rekening met en volgen zij zoveel mogelijk de relevante richtsnoeren en mededelingen die bindend zijn voor de Europese Commissie, alsook haar besluitvormingspraktijk, teneinde een niveau van toezicht en handhaving te waarborgen dat gelijkwaardig is aan dat van de Unie.

- 2) De Europese Commissie stelt het Gemengd Comité in kennis van de richtsnoeren en mededelingen die zij in het kader van de overeenkomst relevant acht, en publiceert deze.

GEMEENSCHAPPELIJKE VERKLARING
BIJ HET PROTOCOL INZAKE STAATSSTEUN
BIJ DE OVEREENKOMST TUSSEN DE EUROPESE GEMEENSCHAP
EN DE ZWITSERSE BONDSSTAAT INZAKE LUCHTVERVOER

Indien de Europese Commissie steun verleent, in welke vorm dan ook, die niet onderworpen is aan de staatssteunregels uit hoofde van dit protocol, en die de mededinging verstoort of dreigt te verstoren door bepaalde ondernemingen of de productie van bepaalde goederen te begunstigen en gevolgen heeft voor de handel tussen de overeenkomstsluitende partijen binnen het toepassingsgebied van deze overeenkomst, kan Zwitserland verzoeken om overleg te plegen om deze kwestie te bespreken.
